

Keemiaravi

Käesoleva infolehe eesmärk on tutvustada patsiendile kemoteeraapiat ehk tsütostaatilist ravi ehk keemiaravi.

Keemiaravi olemus

Keemiaravi on vähktõve ja vereloomehaiguste keemiline (medikamentoosne) ravi, mille puhul võidakse ravimit anda üksikult või mitme ravimi kombinatsioonina. Mõningaid keemiaravi preparaate kasutatakse ka autoimmuunsete haiguste (näiteks reumatoidartriidi ja luupuse) ravis.

Ravi sõltub haiguse vormist, eri organsüsteemide haaratusest ja haiguse leviku ulatusest. Seepärast on iga raviskeem individuaalne, konkreetsele patsiendile kohandatud.

Keemiaravi preparaadid ehk kemoterapeutikumid on ravimid, mis takistavad rakkude pooldumist ja nende ainevahetust, toimides ainult pooldumisfaasis olevatesse rakkudesse. Haigusega seotud rakud (vähirakud või teatud immuunsüsteemi produktid) poolduvad ja kasvavad tunduvalt kiiremini kui tavalised terved rakud. Seetõttu on vaja kemoteeraapia kuure korrata, sest alati on mingi hulk rakke, mis ei ole parajasti pooldumisfaasis.

Keemiaravi võib mõjutada ka organismi normaalsete rakkude elutegevust. See mõju on tavaliselt mööduv ning ravi lõppedes rakud uuenevad.

Keemiaravi on vastunäidustatud:

- patsiendile, kellel esineb ravimi vastu allergia
- ägeda nakkushaiguse puhul
- vererakkude olulise vähenemise korral
- raseduse korral
- rinnaga toitmise ajal

Keemiaravi käik

Kui Teie raviarst peab vajalikuks alustada keemiaravi või muuta raviskeemi, tutvustab ta Teile raviplaani ning ravi läbiviimise vormi. Ravi võib toimuda ambulatoorselt või statsionaarselt ning selle otsustab arst. Pärast vestlust ning raviplaani tutvustamist palub arst Teie kirjalikku nõusolekut, et ravikuuriga alustada. Juhul, kui Te ei ole raviga nõus, tuleb ka keeldumine vormistada kirjalikult. Keemiaravi preparaate manustatakse tablettidena, kapslitena, infusioonina veeni, süstena veeni või arterisse, seljaaju kanalisse ja teistesse organismi õõntesse (näiteks kusepõide) või erinevaid annustamisviise kombineerides.

Kui ravimit on vaja manustada otse vereringesse, siis paigaldab õde Teile veeni (enamasti käsivarrele või käeseljale) peene kanüüli. Selle kaudu on võimalik manustada ravimit otse veresoonde süsti või tilkinfusioonina. Kui perifeersed veenid on peened ja raskelt punkteeritavad või kui ravimit on vaja manustada pikemat aega, võib raviarst paluda, et anestezioloog paneks Teile tsentraalveeni kanüüli või püsivat tüüpi veenikateetri. Sellise kateetriga võite käia ka kodus. Kui kateetri piirkonnas ei esine valu, punetust vm põletiku tunnuseid, ei pea seda vahetama mitu kuud.

Keemiaravi peamised kõrvaltoimed

Keemiaravis kasutatavad ravimid on mitmekesise toimespektriga, mistõttu võivad need lisaks soovitud ravitoimele põhjustada ka soovimatuid kõrvaltoimeid.

- Väsimus ja jõuetus mille põhjuseks võib olla aneemia vere punaliblede hulga vähenemisest seoses haiguse või raviga.
- Uinumisraskused, pinnapealne uni.
- Iiveldus ja oksendamine, mis on tingitud kas ravimi toksilisest toimest või mao limaskesta ärritusest, kuid mida soodustavad ka närvilisus ja stress.
- Kõhukinnisus
- Kõhulahtisus mille põhjuseks on seedetrakti limaskesta rakkude hävimine keemiaravi toime.
- Mõju luuüdile. Kahjuks mõjutab enamik keemiaravi preparaate luuüdi nii, et kahaneb võime luua vererakke. Valgete vereliblede hulga langedes väheneb vastupanuvõime infektsioonidele. Vereliistakute hulga vähenemisel võivad tekkida naha- ja limaskestaalused verevalumid.
- Juuste ja ihukarvade väljalangemine. Kui normaalsed rakud taastuvad, hakkavad uuesti kasvama ka juuksed ja karvad.
- Naha ja küünte muutused.
- Toime suguorganitele. Fertiilses eas naistel muutuvad menstruatsioonid keemiaravi ajal sageli ebakorrapäraseks või vererohkeks. Mõnikord lakkavad menstruatsioonid sootuks. Meestel väheneb keemiaravi ajal spermatosoidide tootmine ja samuti seemnerakkude viljastusvõime. Pärast keemiaravi lõppu suguelundite funktsioneerimine enamasti normaliseerub ehk nende talitus taastub. Seksuaalse funktsiooni häired võivad siiski jääda püsima, tekkida võib sigimatus.
- Põie ärritusnähud, maksa ja neerude kahjustus, tursed.
- Mõju närvidele ja lihastele. Lihaskõhjud võivad alaneda, võivad tekkida ka torkiv, nn surnud tunne kätes või jalgades. Tavaliselt vähenevad või mööduvad need nähud ravi lõppedes.
- Suu limaskestaprobleemid, mis on tingitud limaskestal olevate rakkude hävimisest või seeninfektsioonist. Tekib limaskestade ärritus või põletik, võivad tekkida haavandid, villid, katud.
- Kudede lokaalne nekroos ehk kärbus, mis võib tekkida siis, kui süstitav keemiaravim satub väljapoole veresoont.
- Allergilised reaktsioonid, surm.

Palun teavitage raviarsti või õde kõigist võimalikest tundmustest, mida Te protseduuri või ravikuuri ajal kogete. See võimaldab ravimi kõrvaltoimetele reageerida ning Teie olukorda leevendada.

Soovitused patsiendile

Kemoteraapia ajal ning ravikuuri järel on oluline, et järgiksite järgnevaid soovitusi.

- Hoolitsege isikliku hügieeni eest. Nahk tuleb hoida puhta ja kuivana, käsi tuleb pesta sageli. Pärast tualeti kasutamist tuleb lahkliha pesta, korralikult kuivatada ja kreemitada.
- Tarbige piisavalt vedelikku, vähemalt viis klaasi päevas. Head on läbipaistvad vedelikud: vesi, mineraalvesi, õunamahl, tee.
- Järgige õige toitumise põhimõtteid, söögikorrad olgu väikesed, aga sagedased; toit olgu värske, kuid töödeldud. Vältima peaks kuumi, vürtsikaid ja tugevasti lõhnavaid toite, aga ka happelisi jooke ja toiduaineid (apelsin, greip). Kuivad toidud võivad iiveldust vähendada.
- Hoiduge nakkustest. Keemiaravi ajal tuleks vältida rahvarohkeid paiku, samuti külalisi, kes võivad olla nakkusallikaks. Ruume on vaja sageli tuulutada.
- Suurenenud verejooksuohu tõttu olge ettevaatlik, kui kasutate teravaid esemeid, nuuskate tugevasti nina või punnestate soole tühjendamisel (kõhukinnisuse korral). Hambaid tuleb puhastada pehme hambaharjaga, et vältida igemete vigastamist.
- Nii mehed kui ka naised peaksid keemiaravi ajal kasutama eostamis- ja rasestumisvastaseid vahendeid. Keemiaravi ajal rasestumisest tuleb raviarsti kohe teavitada.
- Kui Teid ootab ees mõni kirurgiline lõikus või hambaravi protseduur, teavitage kindlasti oma eriarste suuremast nakkusohu ja veritsuse võimalusest, mis on seotud keemiaraviga.

Kui Te soovite veel midagi keemiaravi kohta teada, küsige palun lisateavet oma raviarstilt või õelt.

ITK396

Käesoleva infomaterjali on koostöölstanud sisekliinik 01.01.2021. a